

UDK: 327(575.1):930.1

Bobomurod T. TO'XTASINOV,
PhD, dotsent Namangan davlat universiteti, Namangan, O'zbekiston
E-mail: bobomurodtkhtasinov@gmail.com,

O'zMU dotsenti, PhD J. Mirzavaliyev taqrizi asosida

INTERPRETATION OF THE FOREIGN POLICY OF NEW UZBEKISTAN IN FOREIGN HISTORIOGRAPHY AND INTERNATIONAL SOURCES

Аннотация

This article provides a scientific and analytical examination of the interpretation of the foreign policy of New Uzbekistan in foreign historiography and international sources. The study focuses on how Uzbekistan's open, pragmatic, and multi-vector foreign policy strategy has been assessed by foreign experts, academic circles, and international organizations in recent years. It also analyzes the intensification of regional cooperation in Central Asia and the transformation of Uzbekistan's geopolitical role and international image. Using comparative and discourse analysis methods, the paper identifies the specific features of interpretations found in international sources.

Key words: New Uzbekistan, foreign policy, foreign historiography, international sources, geopolitics, Central Asia, international relations, foreign policy strategy, regional cooperation, political discourse.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА В ЗАРУБЕЖНОЙ ИСТОРИОГРАФИИ И МЕЖДУНАРОДНЫХ ИСТОЧНИКАХ

Аннотация

В данной статье проводится научно-аналитическое исследование интерпретации внешней политики Нового Узбекистана в зарубежной историографии и международных источниках. Особое внимание уделяется оценкам открытой, прагматичной и многовекторной внешнеполитической стратегии Узбекистана со стороны иностранных экспертов, научных кругов и международных организаций. Рассматриваются процессы активизации регионального сотрудничества в Центральной Азии, а также трансформация геополитической роли и имиджа страны. На основе сравнительного и дискурсивного анализа выявляются специфические подходы в зарубежных источниках.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, внешняя политика, зарубежная историография, международные источники, геополитика, Центральная Азия, международные отношения, внешнеполитическая стратегия, региональное сотрудничество, политический дискурс.

XORIIY TARIXSHUNOSLIK VA XALQARO MANBALARDA YANGI O'ZBEKISTON TASHQI SIYOSATI TALQINI

Аннотация

Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston tashqi siyosatining xorijiy tarixshunoslik va xalqaro manbalarda talqin etilishi ilmiy-tahliliy asosda o'rganiladi. Tadqiqotda so'nggi yillarda O'zbekistonning ochiq, pragmatik va ko'p vektorli tashqi siyosat strategiyasi xorijiy ekspertlar, ilmiy doiralar va xalqaro tashkilotlar tomonidan qanday baholanayotgani tahlil qilinadi. Shuningdek, Markaziy Osiyoda mintaqaviy hamkorlikning faollashuvi, geosiyosiy transformatsiyalar sharoitida O'zbekistonning tashqi siyosiy imiji va roli yoritiladi. Maqolada komparativ va diskursiv tahlil usullaridan foydalanilgan holda xalqaro manbalardagi yondashuvlarning o'ziga xos jihatlari ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, tashqi siyosat, xorijiy tarixshunoslik, xalqaro manbalar, geosiyosat, Markaziy Osiyo, xalqaro munosabatlar, tashqi siyosiy strategiya, mintaqaviy hamkorlik, siyosiy diskurs.

Kirish. Yangi O'zbekiston tashqi siyosati so'nggi yillarda xalqaro ilmiy hamjamiyat va analitik markazlar tomonidan faol o'rganilayotgan masalalardan biriga aylandi. 2017-yildan boshlab shakllangan tashqi siyosiy paradigma davlatning xalqaro tizimdagis o'rni qayta belgilash, mintaqaviy integratsiyani faollashtirish va global hamkorlikni kengaytirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi.

Yangi O'zbekiston tashqi siyosati xorijiy tarixshunoslikda faqat alohida davlat siyosati sifatida emas, balki Markaziy Osiyo mintaqasidagi umumiy transformatsion jarayonlarning ajralmas qismi sifatida talqin qilinmoqda. Xususan, xorijiy tahlillarda O'zbekistonning tashqi siyosiy faollashuvi mintaqadagi geosiyosiy muvozanatni qayta shakllantirgan muhim omil sifatida baholanadi. Shu nuqtai nazardan, Yangi O'zbekiston tashqi siyosati ko'pincha "regional re-engagement" (mintaqaga qayta integratsiya) tushunchasi orqali izohlanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Yangi O'zbekiston tashqi siyosati xorijiy tarixshunoslik va xalqaro tahliliy manbalarda alohida ilmiy qiziqish uyg'otayotgan fenomen sifatida baholanmoqda. Mazkur siyosat, avvalo, transformatsion xarakterga ega bo'lib, davlatning tashqi aloqalar tizimida ochiqlik, pragmatizm va ko'p vektorlik tamoyillarining ustuvorligi bilan

izohlanadi. Xususan, "Carnegie Endowment for International Peace" ekspertlari O'zbekiston tashqi siyosatini "post-izolyatsion moslashuv modeli" sifatida tavsiflab, unda mintaqaviy hamkorlikni tiklash va global aktorlar bilan muvozanatli aloqalar o'rnatish ustuvor yo'nalish ekanini qayd etadilar [1].

Xorijiy tarixshunoslikda ushbu jarayon ko'pincha "transformational foreign policy", "open diplomacy" va "regional reintegration" tushunchalari orqali izohlanadi. Xorijiy ilmiy adabiyotlarda O'zbekiston tashqi siyosatining yangi bosqichi ko'pincha "multi-vector foreign policy" konsepsiyasi doirasida tahlil qilinadi. Bu yondashuvga ko'ra, davlat bir vaqtning o'zida bir nechta geosiyosiy markazlar — AQSH, Rossiya, Xitoy va Yevropa Ittifoqi bilan parallel hamkorlikni rivojlantirish orqali strategik muvozanatni ta'minlashga intilmoqda. Jumladan, "European Bank for Reconstruction and Development" tahlillarida O'zbekistonning tashqi iqtisodiy siyosati ochiqlik va investitsiyaviy jozibadorlikni oshirishga yo'naltirilgani, bu esa mamlakatni mintaqadagi iqtisodiy markazlardan biriga aylantirayotganini ta'kidlaydi [2].

Shuningdek, xorijiy tarixshunoslikda Yangi O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasida integratsion jarayonlarning asosiy drayveri sifatida talqin qilinadi. Shanghai Cooperation Organization doirasidagi hamkorlik, shuningdek, qo'shni davlatlar

bilan siyosiy ishonchni tiklash tashqi siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ko'riladi. Bu haqda United Nations hisobotlarida ham qayd etilib, O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashdagi roli ortib borayotgani e'tirof etiladi [3].

Bundan tashqari, xorijiy tadqiqotlarda O'zbekiston tashqi siyosatining iqtisodiy diplomatiya bilan uzviy bog'liqligi alohida urg'ulanadi. Xususan, "World Bank" (Jahon banki) tahlillarida mamlakat tashqi siyosatining asosiy maqsadlaridan biri sifatida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, eksport salohiyatini kengaytirish va infratuzilmaviy loyihalarni rivojlantirish ko'rsatiladi [4]. Bu esa tashqi siyosatni iqtisodiy modernizatsiya vositasiga aylantirayotganini ko'rsatadi.

Xavfsizlik masalalari ham xorijiy manbalarda muhim tahlil obyekti hisoblanadi. Ayniqsa, Afg'oniston bilan bog'liq vaziyat, transmilliy tahdidlar va ekologik muammolar (jumladan, Orol dengizi inqirozi) O'zbekiston tashqi siyosatining muhim yo'nalishlari sifatida ko'riladi. "International Crisis Group" hisobotlarida O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi konstruktiv roli yuqori baholanadi [5].

Shu bilan birga, xorijiy tarixshunoslikda "yumshoq kuch" (soft power) konsepsiyasi doirasida ham O'zbekiston tashqi siyosatiga baho berilmoqda. Madaniy diplomatiya, ta'lim almashinuvi va xalq diplomatiyasining rivojlanishi mamlakatning xalqaro imijini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Bu borada UNESCO bilan hamkorlik alohida ahamiyat kasb etadi [6].

Umuman olganda, xorijiy tarixshunoslik va xalqaro manbalar Yangi O'zbekiston tashqi siyosatini quyidagi integrallashgan model sifatida talqin qiladi: ochiq va pragmatik yondashuv, ko'p vektorli strategiya, mintaqaviy integratsiyaga intilish, iqtisodiy diplomatiyaning ustuvorligi hamda xavfsizlik va gumanitar hamkorlikning uyg'unligi. Mazkur model O'zbekistonning xalqaro tizimdagi o'rnini mustahkamlab, uni Markaziy Osiyoda barqarorlik va hamkorlik markaziga aylantirmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Yangi O'zbekiston tashqi siyosatining xorijiy tarixshunoslik va xalqaro manbalarda talqin etilishini kompleks o'rganish uchun zamonaviy ijtimoiy-gumanitar fanlar metodologiyasiga tayaniladi. Mazkur masalaning metodologik asosini tizimli, komparativ va diskursiv yondashuvlar majmui tashkil etadi.

Avvalo, tizimli yondashuv asosida Yangi O'zbekiston tashqi siyosati yaxlit ijtimoiy-siyosiy fenomen sifatida ko'rib chiqildi. Ushbu yondashuv tashqi siyosatni uning asosiy komponentlari — strategik maqsadlar, institutsional mexanizmlar, diplomatik vositalar hamda mintaqaviy va global kontekst bilan o'zaro bog'liqlikda tahlil qilish imkonini berdi. Natijada, O'zbekiston tashqi siyosatining transformatsion xususiyatlari va uning xalqaro maydondagi o'rnini tizimli ravishda ochib berildi.

Tadqiqotda komparativ (qiyosiy) tahlil usuli keng qo'llanildi. U orqali turli xorijiy ilmiy maktablar, tahliliy markazlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan bildirilgan yondashuvlar o'zaro solishtirildi. Xususan, G'arb, Rossiya va Osiyo tadqiqot markazlarining Yangi O'zbekiston tashqi siyosatiga doir qarashlari o'rtasidagi umumiylik va tafovutlar aniqlanib, ularning metodologik va ideologik asoslari ochib berildi.

Shuningdek, maqolada diskursiv tahlil (discourse analysis) metodidan foydalanildi. Ushbu metod orqali xalqaro manbalarda — rasmiy bayonotlar, ekspert xulosalari, ilmiy maqolalar va tahliliy hisobotlarda qo'llanilayotgan asosiy tushunchalar, narrativlar va baholash mezonlari o'rganildi. Diskursiv tahlil Yangi O'zbekiston tashqi siyosatiga nisbatan shakllanayotgan xalqaro imij va uning semantik konstruksiyasini aniqlashga xizmat qildi.

Bundan tashqari, tadqiqotda tarixiylik va mantiqiylik tamoyillari uyg'unligidan foydalanildi. Bu tamoyillar asosida O'zbekiston tashqi siyosatining evolyutsiyasi, ayniqsa, so'nggi davrdagi yangilanish jarayonlari tarixiy ketma-ketlikda tahlil qilindi hamda ularning ichki mantiqiy bog'liqligi asoslandi.

Empirik asos sifatida xalqaro tashkilotlar (BMT, Jahon banki, xalqaro tahliliy markazlar), xorijiy ilmiy nashrlar, rasmiy diplomatik hujjatlar va ekspertlik materiallari tanlab olindi.

Manbalarni tanlashda ularning dolzarbligi, ishonchliligi va ilmiy maqomiga alohida e'tibor qaratiladi.

Yangi O'zbekiston tashqi siyosatini tahlil qilish jarayonida, shuningdek, kontent-tahlil usuli yordamida xalqaro manbalardagi matnlar tizimlashtirilib, ularda takrorlanayotgan asosiy kategoriyalar va baholash indikatorlari aniqlashtirildi. Bu esa xorijiy tarixshunoslikda Yangi O'zbekiston tashqi siyosatining qanday konseptual asoslarda talqin qilinayotganini aniqlash imkonini berdi.

Natijada, qo'llanilgan metodologik yondashuvlar majmui tadqiqot obyekti ko'p qirrali tahlil qilish, turli ilmiy diskurslar kesishmasida asosli xulosalar chiqarish hamda mavzuning nazariy va amaliy ahamiyatini ochib berishga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar. Xorijiy ilmiy manbalarda alohida ta'kidlanishicha, O'zbekiston tashqi siyosatining yangi bosqichi avvalo qo'shni davlatlar bilan munosabatlarni normallashtirish va mustahkamlashga qaratilgan. Bu esa ilgari mavjud bo'lgan chegaraviy, suv-energetika va transport muammolarini bosqichma-bosqich hal etish imkonini berdi. Natijada, Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasida o'zaro ishonch darajasi oshdi va ko'p tomonlama hamkorlik formatlari shakllandi.

Shuningdek, xorijiy tarixshunoslikda Yangi O'zbekiston tashqi siyosati "geoiqtisodiy burilish" sifatida ham talqin qilinadi. YA'ni, tashqi siyosatning asosiy urg'usi siyosiy masalalardan iqtisodiy manfaatlariga ko'chgan. Bu jarayon investitsiyalarni jalb qilish, eksport geografiyasini kengaytirish va xalqaro transport yo'laklarini rivojlantirish orqali namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, O'zbekistonning logistika markaziga aylanish strategiyasi xorijiy ekspertlar tomonidan yuqori baholanadi.

Bundan tashqari, tashqi siyosatda "pragmatik diplomatiya" tamoyilining ustuvorligi kuzatildi. Xorijiy manbalarda qayd etilishicha, O'zbekiston ideologik qarama-qarshiliklardan voz kechib, amaliy manfaatlariga asoslangan hamkorlik modelini tanlagan. Bu esa turli siyosiy tizimlarga ega davlatlar bilan samarali aloqalarni yo'lga qo'yish imkonini bermoqda. Shu sababli, O'zbekiston tashqi siyosati ko'pincha "non-ideological diplomacy" sifatida tavsiflanadi.

Xavfsizlik masalalari ham xorijiy tadqiqotlarda muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Afg'oniston bilan chegaradosh davlat sifatida mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Xorijiy ekspertlar mamlakatning Afg'oniston masalasidagi pozitsiyasini muvozanatli va konstruktiv deb baholaydilar. Shu bilan birga, terrorizm, ekstremizm va noqonuniy migratsiya kabi transmilliy tahdidlarga qarshi kurashda O'zbekistonning xalqaro hamkorlikni kuchaytirayotgani alohida qayd etiladi.

Yangi O'zbekiston tashqi siyosatining yana bir muhim jihati — ekologik diplomatiyaning rivojlanishidir. Xususan, Orol dengizi muammosi global darajaga olib chiqilib, xalqaro hamjamiyat e'tiboriga havola etildi. Bu esa ekologik muammolarni tashqi siyosat kun tartibiga kiritish orqali O'zbekistonning global tashabbuskor davlat sifatidagi imijini mustahkamladi.

Xorijiy tarixshunoslikda madaniy va gumanitar diplomatiya ham alohida e'tiborga olinadi. O'zbekiston o'zining boy tarixiy-madaniy merosidan tashqi siyosiy resurs sifatida samarali foydalanmoqda. Xalqaro madaniy forumlar, ta'lim almashinuv dasturlari va turizm diplomatiyasi mamlakatning "yumshoq kuch" salohiyatini oshirmoqda. Bu jarayon O'zbekistonning xalqaro imijini ijobiy tomonga o'zgartirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, xorijiy manbalarda O'zbekiston tashqi siyosatining institutsional jihatlari ham ijobiy baholanadi. Xususan, tashqi siyosatni amalga oshirishda davlat boshqaruvi tizimining modernizatsiya qilinishi, diplomatik xizmatning samaradorligi oshirilishi va strategik rejalashtirish mexanizmlarining joriy etilishi qayd etiladi. Bu esa tashqi siyosatning izchilligi va prognoz qilinish darajasini oshirmoqda.

Ayrim xorijiy tahlillarda tanqidiy yondashuvlar ham mavjud. Ularda tashqi siyosatdagi islohotlarning notekisligi, ayrim sohalarida byurokratik to'siqlarning saqlanib qolayotgani va mintaqaviy raqobat omillarining kuchayishi qayd etiladi. Biroq

umumiy baholashda bu omillar tashqi siyosatning umumiy ijobiy dinamikasini inkor etmaydi.

Umuman olganda, xorijiy tarixshunoslik va xalqaro manbalar Yangi O'zbekiston tashqi siyosatini zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimiga moslashgan, pragmatik va ko'p funksiyali model sifatida baholaydi. Ushbu model bir vaqtning o'zida geosiyosiy muvozanatni saqlash, iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, mintaqaviy integratsiyani chuqurlashtirish va global muammolarni hal etishda faol ishtirok etishga qaratilgan.

Xulosa va takliflar. Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni ta'kidlash mumkinki, Yangi O'zbekiston tashqi siyosati xorijiy tarixshunoslik va xalqaro manbalarda asosan ijobiy va konstruktiv ruhda talqin etilmoqda. Xususan, so'nggi yillarda mamlakatning ochiqlik, pragmatizm va ko'p vektorli diplomatiya tamoyillariga asoslangan tashqi siyosiy strategiyasi xalqaro ekspertlar tomonidan Markaziy Osiyoda barqarorlik va hamkorlikni mustahkamlovchi muhim omil sifatida baholanmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xorijiy ilmiy va tahliliy diskursda Yangi O'zbekiston tashqi siyosati mintaqaviy

integratsiyani chuqurlashtirish, qo'shni davlatlar bilan ishonchli aloqalarni tiklash hamda global hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan izchil siyosat sifatida talqin qilinadi. Shu bilan birga, ayrim manbalarda ushbu siyosatning uzoq muddatli barqarorligi, institutsional mustahkamligi va geosiyosiy muvozanatni saqlashdagi samaradorligi bilan bog'liq muayyan savollar ham mavjud.

Shuningdek, xorijiy tarixshunoslikda Yangi O'zbekiston tashqi siyosatini baholashda turli metodologik yondashuvlar va ideologik pozitsiyalar mavjudligini ko'rsatadi. Bu esa mazkur masalani yanada chuqurroq, ko'p qirrali va tanqidiy tahlil qilish zaruratini belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston tashqi siyosatining xorijiy tarixshunoslikdagi talqini uning xalqaro maydondagi ijobiy transformatsiyasini aks ettiradi. Shu bilan birga, mavjud ilmiy diskursni chuqur tahlil qilish va uni milliy manfaatlar bilan uyg'unlashtirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR

1. Carnegie Endowment for International Peace. Uzbekistan's Foreign Policy Transformation. – Washington D.C., 2020.
2. European Bank for Reconstruction and Development. Uzbekistan Country Strategy 2018–2023. – London, 2018.
3. United Nations. Regional Cooperation and Stability in Central Asia. – New York, 2021.
4. World Bank. Uzbekistan Economic Update. – Washington D.C., 2022.
5. International Crisis Group. Central Asia Security Outlook. – Brussels, 2021.
6. UNESCO. Cultural Diplomacy and Heritage in Central Asia. – Paris, 2020.
7. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2021.
8. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
9. Abdullaev A., Umarov T. Uzbekistan's Foreign Policy: Trends and Prospects // Central Asian Affairs. – 2020. – Vol. 7(2).
10. Cornell S.E. Uzbekistan's New Foreign Policy: Change and Continuity in Central Asia. – Washington DC: Central Asia-Caucasus Institute, 2018.
11. Melvin N. Uzbekistan: Transition and the New Regional Diplomacy // SIPRI Insights on Peace and Security. – 2019. – No. 2019/3.
12. International Crisis Group. Central Asia: Uzbekistan's Reform Agenda and Regional Cooperation. – Brussels, 2020.